

3.2 La veritat

Tal i com ja hem vist, el coneixement està lligat a la veritat. L'acció de conèixer només té èxit si el coneixement és vertader i comunicable. De manera que si l'objectiu del coneixement és obtenir resultats certs, el més important és determinar si es pot estar segur de que quelcom és vertader.

3.2.1 Origen de la paraula veritat

La paraula veritat prové del llatí, del terme *veritas*. Els romans lligaven aquest concepte al món jurídic. La *veritas* és l'exactitud i el rigor a l'hora de parlar, és a dir, si el discurs correspon amb la realitat o amb allò succeït. Aquell que té la *veritas*, diu la veritat, és sincer. Per tant, la veritat s'oposa a la mentida o l'engany. En el món jurídic, en moltes ocasions, l'única manera de demostrar qui diu la veritat és a través de testimonis que donin suport als fets declarats.

En el món grec, el terme veritat s'expressava a través de la paraula *aletheia* que significa "desvetllar, fer manifest allò que està ocult". Fer patent allò latent. La veritat és una tasca complicada que implica anar més enllà de les aparences externes per trobar l'autèntica realitat (el pas de la doxa a l'episteme), és a dir, la veritat és un descobriment, retirar el vel de la ignorància que cobreix les coses i contemplar-les tal com són.

En el món hebreu, el concepte veritat es deia *emunah*. El terme *emunah* està lligat a la confiança i a la fidelitat. El màxim grau de fidelitat és de Yahveh (Déu), que sempre compleix la seva paraula. Déu és l'únic que és fidel i el seu poble té confiança plena en ell; tanmateix, el poble és infidel perquè no és capaç de mantenir les promeses fetes a Déu.

3.2.2 Criteris de veritat

El criteri de veritat és aquell que ens permet distingir la veritat de la falsedat. Existeixen diferents criteris de veritat, la fiabilitat dels quals no sempre és universal o objectiva. De fet, alguns criteris presenten dificultats i no són acceptats per una part significativa de filòsofs i pensadors. Aquí farem referència als següents criteris de veritat:

.- **Criteri d'autoritat.** En ocasions, una afirmació s'accepta com a vertadera perquè prové d'algú a qui es concedeix un especial coneixement en una matèria. El malalt accepta el diagnòstic del metge per el seu domini de la medicina, igualment, l'alumne no dubte de les explicacions del seu professor perquè suposa que coneix allò que explica.

.- **Criteri de tradició.** Es pren com a vertader allò que al llarg del temps s'ha acceptat com a cert i gaudeix de suport popular o institucional. Aquest criteri està molt lligat a les veritats morals. Per exemple, ningú no dubte de que matar és dolent.

.- Criteri d'autenticitat. Entenem que és vertader allò que no és fals perquè la falsedat i la falsificació s'oposen a la veritat. Per tant, establim que allò vertader és autèntic.

L'autenticitat està lligada a l'essència (conjunt de trets o qualitats per les que algú o alguna cosa són allò que són). L'essència és universal perquè la comparteixen tots els individus que pertanyen al mateix conjunt de coses. Quan algú és autèntic és perquè les seves qualitats el converteixen en model exemplar d'alguna cosa. Un autèntic professor és aquell que representa en la seva persona els trets característics que ha de tenir un bon professor.

.- Criteri d'utilitat. Un enunciat o una interpretació de la realitat és vertader/a quan és beneficiós/a a la humanitat. Aquest criteri està marcat per una lectura pragmàtica del coneixement, és a dir, la veritat d'un enunciat es veu en la pràctica. Un enunciat és vertader quan, en la pràctica, funciona, té conseqüències útils, efectes positius per a la supervivència, el benestar i la prosperitat de la humanitat.

Segons aquest criteri són verdaderes totes aquelles creences que es revelen com un instrument eficaç per satisfer les nostres necessitats i /o resoldre els problemes, és a dir, serveixen per aconseguir un fi. En la base d'aquesta teoria hi ha la concepció de que l'ésser humà és un ésser pràctic, que actua i es fixa unes metes o finalitats.

Tant, la ciència, com la sociologia i el dret (o la moral) fan servir en ocasions aquests criteris d'utilitat.

.- Criteri de consens. Segons aquest criteri s'estableix que la veritat pot establir-se per consens a través d'un diàleg realitzat en condicions de llibertat i igualtat per les persones afectades. Aquest criteri també està marcat per un cert pragmatisme.

S'entén que hi ha una *exigència* que reclama l'assentiment o el consens intersubjectiu, un cop presentades les justificacions amb què se sosté i s'afirma un enunciat.

Aquesta teoria pressuposa que el consens és possible i que aquest és garantia de la veritat consensuada. La política actual està molt lligada a aquesta interpretació de la veritat.

.- Criteri d'evidència. És evident el que se'ns presenta com a indiscutible, com a intuïtivament cert; allò del qual no es pot dubtar. Aquest criteri pressuposa que hi ha coneixements clars i distints que no donen lloc a la confusió. S'entén que hi ha primers principis o axiomes evidents, indiscutibles.

.- Criteri de correspondència. Aquest criteri estableix que el que pensem o formulem és vertader si coincideix amb la realitat. S'entén que un enunciat correspon a la realitat, si el seu significat ens descriu els fets tal com els coneixem o interpretem.

Aristòtil afirmava que «*Dir del que és que no és, o del que no és que és, és el fals; dir del que és que és i del que no és que no és, és el vertader*» (*Metafísica, IV, 7*). La veritat s'entén com una relació especial d'ajust entre dos elements, a la qual s'anomena correspondència o adequació, aquest dos elements són el subjecte i la seva representació i l'objecte. Aquesta correlació s'expressa en el llenguatge

mitjançant la concordança entre el que es diu de quelcom i el que és. En aquest sentit, Sant Tomàs d'Aquino va definir la veritat com a *l'adequació entre l'entesa i la cosa*.

Ja en el segle XX, Ludwig Wittgenstein afirmava que «*Nosaltres ens fem figures dels fets. Per a conèixer si la figura és certa o falsa hem de comparar-la amb la realitat. La proposició és una figura de la realitat.*»

Les ciències naturals i humanes expressen els seus coneixements mitjançant judicis que descriuen la realitat. Aquests judicis neixen de la percepció i de la intel·ligència; per tant, la correspondència entre judici i realitat dependrà de que les dues facultats humanes siguin fiables, és a dir, de si els sentits poden captar la realitat tal com és i de si la intel·ligència pot interpretar-la adequadament. La qual cosa ha resultat dubtosa per a una part de la comunitat científica i filosòfica.

.- Criteri de coherència. Es un criteri logicomatemàtic que consisteix en constatar que no hi ha contradicció entre els enunciat que pertanyen a un mateix sistema o en els enunciat analítics.

Existeixen un conjunt de proposicions, la veracitat o falsedat de les quals no cal comprovar-la a través de la correspondència amb el món real; aquestes proposicions són vertaderes o falses per mera coherència lògica i s'anomenen *proposicions analítiques*.

Per comprovar la seva veracitat hem de comprendre el concepte que fa de subjecte i el concepte que funciona com a predicat i comprovar (a través del raonament) que el segon no contradiu el primer. Per exemple, en la proposició "un triangle rectangle té quatre angles iguals", el concepte de triangle rectangle té (en sí mateix) un seguit d'implicacions, es tracta d'una figura geomètrica de tres costats i tres angles, un dels quals equival a 90°, i que per tant no s'ajusta a la descripció del predicat. Aquesta proposició és falsa i no hem hagut de fer cap comprovació empírica per afirmar-lo així.

"*Coherència lògica*" significa "*no contradicció*" i equival a que el contrari no és pensable o concebible com a vertader. Les proposicions que expressen pensaments que no podem pensar d'una altra manera són necessàries i universals i s'anomenen "*proposicions analítiques*".

D'una altra banda, el criteri de coherència, com a criteri de veritat, aplicat a una proposició, segons Hegel, s'aplica de la següent manera: la veritat de la proposició depèn de la incorporació possible o impossible al conjunt de proposicions que ja tenim per certes (teoremes), qualsevol nou coneixement ha d'efectuar-se des del sistema de coneixements que ja posseïm amb anterioritat. Una proposició és vertadera quan és compatible amb un conjunt coherent de proposicions o deduïble dels axiomes.

Aquest criteri de veritat és principalment mantingut en les ciències formals i en els sistemes axiomàtics.